

Лук'яненко А. О.

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Науковий керівник – Гелетка М. Л., канд. філол. наук,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

ЯВИЩЕ АСИМЕТРІЇ В ПЕРЕКЛАДІ

Уперше термін *асиметрія* в плані дослідження мови був запропонований представниками Празького лінгвістичного осередку на позначення порушення однозначної відповідності між знаком та його змістом у межах однієї мови. Виділяють внутрішньомовну міжзнакову асиметрію та міжмовну асиметрію.

Внутрішньомовна асиметрія існує в синтагматичному (вираження однієї змістової одиниці через поєднання кількох формальних елементів і навпаки) і семіотичному (еліпсис, спрощене позначення, вживання порожніх знаків, десемантизація, семіотична надмірність знаку) планах.

У царині перекладознавства ключове значення має міжмовна асиметрія, яка проявляється в трьох аспектах: синтагматичному (невідповідність числа позначуваних та позначуючих), парадигматичному (мовні елементи в тесті оригіналу чи перекладу виступають у компонентному складі усталених мовних одиниць, що зумовлює використання перекладацьких трансформацій) і семіотичному (позначуване в тексті мови оригіналу не можна виразити засобами мови перекладу).

При перекладі творів з англійської українською мовою має місце асиметрія на всіх мовних рівнях. На фонетичному рівні вона виникає при перекладі власних назв, наприклад, *Shakespeare* – *Шекспір*, а не *Шейкспір*. Під час перекладу лексем асиметрія має місце тоді, коли не існує прямого відповідника в мові перекладу або не вдається передати стилістичне чи емоційне забарвлення лексеми, використавши її словниковий відповідник. Наприклад, словосполучення *складна задача* слід перекладати як *challenging task*, а не *complicated task*, хоча в іншому контексті *complicated* цілком може бути еквівалентним відповідником слова *складний*. Асиметрія виникає при перекладі граматичних категорій. Наприклад, в українській мові активний стан уживається частіше за пасивний, в англійській – навпаки. Відповідність синтаксичних структур мови перекладу та мови оригіналу буває неочевидною, що наслідком має асиметрію при перекладі. Наприклад, англійська й українська конструкції «*It is incumbent upon us to ascertain the veracity of the presented information before disseminating it*» і «*Ми повинні перевірити правдивість інформації перед її поширенням*» схожі на синтаксичному рівні, але значно

відрізняються на стилістичному: англійська конструкція книжна, формальна, українська ж – розмовна.

Виділяють три типи асиметрії при перекладі: системну, експлікативну й ситуативну. Системна асиметрія зустрічається в будь-якому перекладі й зумовлюється неспівмірністю мовних систем. Експлікативна асиметрія виражена внутрішньотекстовими коментарями та поясненнями, які допомагають краще зрозуміти задум автора. Цей тип асиметрії не є типовим явищем у кіноперекладі з огляду на просторові та часові обмеження. Причиною ситуативної асиметрії є певна текстуальна ситуація твору. Вона передбачає цілий ряд змін, які мають на меті викликати в цільовій аудиторії ту ж саму реакцію, що й текст оригіналу. Цей тип асиметрії має найповніший прояв у сфері кіноперекладу, адже одне з головних завдань, що стоїть перед перекладачем, це забезпечити таку реакцію глядача, яка була первинно закладена авторами в оригінальний кінопродукт.

Асиметрія при перекладі також зумовлена особливостями мовної картини світу та невідповідностями у світогляді носіїв мови оригіналу і перекладу. Йдеться не лише про те, що певні культурні явища можуть бути відсутні у різних мовах, але й про те, що у одні й ті самі явища мають різні асоціації, трактуються по-різному. Несумісність мовних картин світу є причиною асиметрії та призводить до неможливості повністю передати етноспецифічну інформацію, закладену автором у тексті оригіналу. Наприклад, при перекладі назв таких українських страв, як «сало», «млинці», використовується транслітерація (щоб передати оригінальну назву, що допомагає зберегти національний колорит) та описовий переклад (щоб пояснити іноземцю, що це за страва): *salo (pork fatback)*, *mlyntsi (thin pancakes)*.

Отже, асиметрію можна визначити як порушення однозначної відповідності між знаком та його змістом. Виділяють внутрішньомовну та міжмовну асиметрію. Неспівмірність систем різних мов (на рівні фонетики, лексики, семантики та стилістики), а також культурні відмінності є причиною асиметрії у перекладі – розбіжності мовних знаків.